

BANGLADEŞ: GÜNEY ASYA'DA DEĞİŞEN ULUSLARARASI DENGELER

Seyda Nur OSMANLI

Misafir Araştırmacı

Analiz No : 2025 / 8

05.03.2025

Bangladeşin Demir Leydisi olarak bilinen ve ülkede en uzun süre devlet başkanlığı görevini yürüten Şeyh Hasina, 2024 Ağustos tarihinde görevinden istifa ederek Hindistana kaçmıştır. Bangladeşin 1971 yılında Pakistana karşı yürüttüğü bağımsızlık savaşının lideri Mucubir Rahmanın kızı olan Şeyh Hasinanın baskıcı bir rejime yönelmesi, yüksek enflasyon ve dış borç, yolsuzluk ve usulsüz seçim iddiaları, Bangladeş halkında ciddi rahatsızlıklara neden olmuştur. Kamu sektöründe görev alanlar için uygulanan ve 2018 yılında kaldırılmış olan, 1971 yılında Pakistana karşı savaşan ailelere kamu görevlerine atanmada yaklaşık üçte birlik ayrıcalık tanıyan kota sistemi, Temmuz 2024te Banglades mahkemesi kararıyla yeniden yürürlüğe konulmuştur.[1] Bu durum, kötü ekonomik koşullarla karşı karşıya olan halkta yoğun bir öfkeye yol açmış ve Temmuz 2024te öğrenciler liderliğinde protestolar başlamıştır. BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri 12 Şubat tarihinde, BM raporuna dayanarak yaptığı açıklamada, olaylar sırasında ciddi ve sistematik insan hakları ihlallerinin gerçekleştiğini belirtmiştir.[2] Olaylar, Hasinanın ülkeyi terk etmesiyle neticelenmiş ve ülkede Muhammed Yunus liderliğinde geçici hükümet kurulmuştur. Söz konusu yeni durum, Güney Asyada yeni bir jeopolitik dönüşümü de beraberinde getirmiştir.

Hindistan; Bangladeşin Pakistana karşı yürüttüğü bağımsızlık süreci sırasında, Bangladeşe önemli ölçüde destek vermiş ve 1971 yılından itibaren ülkenin önemli bir müttefiki olmuştur. Hasina döneminde de Hindistan ile ilişkiler güçlü biçimde devam etmiş ve yönetim, Hindistanın ülkede etki göstermesinin en önemli aracı olarak görülmüştür.[3] Hasinanın Hindistana kaçmasının ardından Bangladeş yönetimi Hindistandan Hasinanın ülkeye iadesini talep etmiştir. Ancak Hindistan bu talebe uymamaktadır. Bangladeşte Hasina yönetiminin destekçisi olarak görülen Hindistana karşı pek çok gösteri düzenlenmiştir. Hindistanın Bangladeşteki Hinduların haklarının ve onların karşı saldırılardan korunması için daha fazla adım atılmasını istemesi, Hindistanın Batı Bengal sınırını tel örgüyle çevirmesi, Hasinanın Hindistanda yaptığı açıklamalarla Muhammed Yunus yönetimini eleştiren söylemlerde bulunması iki ülke arasında siyasi gerginliklere yol

açmıştır.[4] Hindistanda Bangladeş diplomatik misyonlarına saldırılar düzenlenmiştir.[5] Tüm bu gelişmeler, siyasi ve diplomatik açıdan karmaşık hale gelen Bangladeş-Hindistan ilişkilerini gösterirken aynı zamanda iki toplum arasındaki yaşanan gerginliklerin boyutunu da göstermektedir. Yaşanan ilişkilerin bir nedeninin de Hint Başbakanı Nerandra Modinin Hindu millliyetçisi politikaları olduğu ileri sürülmektedir.[6] Ayrıca, Hindistanın Hasinanın ülkeye iadesi talebine uymaması, Hindistanın Mucib ailesiyle olan ilişkilerini Bangladeş devleti ile olan ilişkilerinden daha fazla önemsediği şeklinde yorumlanmaktadır.[7] Öte yandan Dakka yönetimi, ülkede tarih yazımını yeniden şekillendiren önemli adımlar atmaktadır. Tarih kitaplarında Bangladeşin Pakistana karşı yürüttüğü 1971 Savaşı sırasında Hindistanın rolü azaltılmakta, Şeyh Hasinanın babası ve ülkenin kurucu başkanı olan Mucibur Rahman ile Şeyh Hasinanın önemini azaltan değişiklikler yapmaktadır.[8] Bu durum Bangladeş siyasetinde Hindistan etkisinin azaltılmak istendiğini göstermektedir.

Hindistan ile ilişkileri zayıflayan Bangladeş, Çin ile ilişkilerini geliştirmek istemektedir. Ocak 2025 tarihinde Pekini ziyaret eden Bangladeş Dışişleri Danışmanı Hüseyin, Pekin yönetimi ile kredi geri ödemelerinde iyileştirme gibi ticari konuları ve tıbbi tedavi alanında Çinden destek talebini görüşmüştür.[9] Sağlık konusundaki görüşme Hindistan-Bangladeş-Çin ilişkilerindeki değişiklikler açısından önemli bir örnektir. Bangladeş vatandaşları tıbbi tedavi için Hindistan hastanelerine gitmekteydi. Ancak son dönemde bozulan ilişkiler nedeniyle Bangladeşliler Hindistandan tedavi alamamaktadır.[10] Bangladeşin talebine olumlu yanıt veren Çin ise, ülkede sağlık hizmetine destek olmak için çeşitli hastaneler kurmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki Çin ve Bangladeş ilişkileri Hasina yönetimi sırasında da yakınlaşmaktaydı. Bangladeş, Kuşak ve Yol Girişimine dahil olan ülkelerden biridir. 2006 yılından itibaren ise pek çok Küresel Güney ülkesinde olduğu gibi Çin, Bangladeşin de en önemli ticari ortağı olmuştur. Özellikle savunma alanında iki ülkenin güçlü bir iş birliği bulunmaktadır. Çin, Bangladeşin savunma anlaşması yaptığı tek ülkedir ve ordu envanterinin önemli oranını Çin silahları oluşturmaktadır.[11] Hasinanın görevinden istifa etmesinden kısa bir süre önce Bangladeş ve Çin arasındaki ilişkiler stratejik ortaklık seviyesine yükseltilmiş ve iki ülke arasında 21 anlaşma imzalanmıştır.[12]

Çin ve Bangladeş arasındaki yakın ilişkiler geçici hükümet olan Yunus yönetiminde de devam ettirilmektedir. Son olarak Şubat 2025te Bangladeşin farklı siyasi gruplarından ve gazeteci, sivil toplum liderleri, öğrenciler gibi ülkenin farklı kesimlerinden oluşan 22 kişilik heyet Çini ziyaret etmiştir.[13] Çin, Bangladeşte değişen dinamiklere kolayca uyum sağlamış ve değişen aktörlerle iyi ilişkiler kurabilmiştir. Bunun temel sebebi Çinin, Hasina döneminde dahi, Bangladeş Milliyetçi Birliği partisi dahil olmak üzere farklı siyasi partilerle ilişki kurması olmuştur. Ancak Hindistanın yaklaşımı incelendiğinde Bangladeş Milliyetçi Partisinin Pakistan ve İslamcı gruplarla olan ilişkileri nedeniyle sorun yarattığı ve Hindistanın ilişkileri Avami Birliği partisi ve Hasina yönetimi aracılığıyla kurduğu görülmektedir.[14] Bu durum Çine Bangladeş ile ilişkiler konusunda avantaj sağlamaktadır. Pekini ziyaret eden heyette belirtildiği üzere öğrenci liderleri de bulunmaktadır. Temmuz-Ağustos 2024 tarihlerindeki protestolara öncülük eden öğrenciler, geçtiğimiz Şubat ayında yeni bir siyasi parti kurmuştur.[15] Bu bağlamda Çinin Bangladeşteki yeni aktörlerle de ilişki yürütme şansı olduğu görülmektedir.

Bangladeş siyasetinde önemli bir diğer değişiklik ise Pakistan ile olan ilişkilerde

gerçekleşmektedir. Aralık 2024 tarihinde, 1971 yılından beri ilk kez iki ülke arasında doğrudan ticaret gerçekleşmiştir.[16] 13 Ocak tarihinde iki ülke arasında ticareti kolaylaştırmak amacıyla ortak iş konseyi kurulması için mutabakat zaptı imzalanmış, ayrıca eğitim, kültür ve savunma alanında iş birliği geliştirilmiştir. Bangladeşin, Pakistanın Çin ile beraber geliştirdiği JF-17 Thunder savaş uçaklarıyla ilgilendiği ifade edilmektedir.[17] Bangladeş donanması, Pakistanın çok uluslu deniz tatbikatı olan AMAN-2025e katılmış ve üst düzey askeri heyetler karşılıklı ziyaretler gerçekleştirmiştir. Pakistan heyetinin Siliguru Koridoruna gerçekleştirdiği ziyaretin ardından Hindistan, Batı Bengal sınırını çit ile çevirmiştir. Bu durumun Hindistanın, Pakistan-Bangladeş yakınlaşmasından duyduğu tehdit algısını gösterdiğini söylemek mümkündür.[18] Çinin, Pakistan ile her hava koşulunda ortaklık olarak tanımladığı yakın ilişkileri, Bangladeş-Pakistan ilişkileri için kolaylaştırıcı bir diğer unsur olmaktadır.

Türkiye, son dönemde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğanın Endonezya, Malezya ve Pakistana gerçekleştirdiği ziyaretler sırasında söz konusu ülkelerle savunma anlaşmaları başta olmak üzere çeşitli anlaşmalar imzalamıştır. Bangladeşin Pakistanla yeni silah anlaşmaları için görüştüğü göz önüne alındığında, Türkiyenin Bangladeş ile geliştireceği yeni savunma iş birlikleri her iki ülkeye de katkı sunacaktır. Silahlarının önemli ölçüde Çin silahı olduğu düşünüldüğünde, Bangladeş daha fazla Türk silahları ile envanterini çeşitlendirirken dış politika araçlarını da çeşitlendirebilir. Türkiye-Bangladeş ilişkileri böylece ilave bir ivme kazanabilir.

Sonuç olarak, Ağustos 2024te Bangladeşte kurulan geçici hükümet yönetimi ile birlikte Hindistan ile zayıflayan ilişkiler, Bangladeş için ulusal tarihin yeniden yazımı gibi iç politikada büyük dönüşümlere yol açarken yeni dış politika araçları geliştirmeyi de beraberinde getirmiştir. Belirtilen ilişkiler, bölgesel dinamikleri ve stratejileri yeniden şekillendirmiştir. Pakistan ile 50 yılı aşkın süre sonra ilk kez kurulan ilişkiler ve Çin ile yeni alanlarla güçlendirilen ilişkiler; söz konusu ülkeler için ticari ve stratejik yeni fırsatlar sunarken aynı zamanda Hindistan-Pakistan rekabeti gibi bölgedeki rekabetleri hızlandırma riski de taşımaktadır.

**Görsel: The Diplomat*

[1] Duygu Çağla Bayram, Hindistan-Bangladeş İlişkilerinde İyimser Olmak Zor: Toplumsal Kırılganlık Prizmasından Bakış, *Kriter, Ocak 2025, Yıl 9, Sayı 97*, https://kriterdergi.com/dis-politika/hindistan-banglades-iliskilerinde-iyimser-olmak-zor-toplumsal-kirilganlik-prizmasindan-bakis

[2] Bangladesh Protests Probe Reveals Top Leaders Led Brutal Repression", *UN News, 12 Şubat 2025,* https://news.un.org/en/story/2025/02/1160046

[3] Soutik Biswas, Bangladesh: Can India Help its Special Ally Defuse the Crisis?, BBC, 5 Ağustos 2024, https://www.bbc.com/news/articles/c39kkkdjkzwo

[4] SM Najmus Sakib, "Bangladesh Slams Attack on its Mission in India, *Anadolu Agency*, 3 Aralık 2024, https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/bangladesh-slams-attack-on-its-mission-in-india/3411565 ; SM Najmus Sakib, Bangladesh Summons Indian Envoy Over Building Wire Fences Along Border, *Anadolu Agency*, 12 Ocak 2025, https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/bangladesh-summons-indian-envoy-over-building-wire-fences-along-border/3448298

[5] SM Najmus Sakib, "Bangladesh Slams Attack on its Mission in India", *Anadolu Agency*, 3 Aralık 2024, https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/bangladesh-slams-attack-on-its-mission-in-india/3411565

[6] Soutik Biswas, Bangladesh: Can India Help its Special Ally Defuse the Crisis?, *BBC*, 5 Ağustos 2024, https://www.bbc.com/news/articles/c39kkkdjkzwo

[7] Safia Khan, Bangladesh-Pakistan Thaw and a Regional Realignment", *Modern Diplomacy,* 23 Şubat 2025, https://moderndiplomacy.eu/2025/02/23/bangladesh-pakistan-thaw-and-a-regional-realignment/

[8] Bangladesh Revises School Textbooks: Mujibur Rahmans Legacy Trimmed; Indias Role in 1971 War Curtailed", *Hindustan Times,* 28 Şubat 2025, https://www.hindustantimes.com/india-news/bangladesh-revises-school-textbooks-mujibur-rahmans-legacy-trimmed-india-s-role-in-1971-war-curtailed-101740721000931.html

[9] Sudha Ramachandran, "China Promises Support to Bangladeshs Interim Government", *The Diplomat,* 6 Şubat 2025, https://thediplomat.com/2025/02/china-promises-support-to-bangladeshs-interim-government/

[10] China Woos Bangladesh With Healthcare as India Ties Sour", *The Straits Times*, 20 Şubat 2025, https://www.straitstimes.com/asia/south-asia/china-woos-bangladesh-with-healthcare-as-india-ties-sour

[11] Sudha Ramachandran, "China Promises Support to Bangladeshs Interim Government", *The Diplomat,* 6 Şubat 2025, https://thediplomat.com/2025/02/china-promises-support-to-bangladeshs-interim-government/

[12] Sudha Ramachandran, China Promises Support to Bangladeshs Interim Government", *The Diplomat*, 6 Şubat 2025, https://thediplomat.com/2025/02/china-promises-support-to-bangladeshs-interim-government/

[13] Saqlain Rizve, The Revival of Bangladesh-Pakistan Ties", *Lowy Institute*, 3 Şubat 2025 https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/contributors/articles/saqlain-rizve

[14] Safia Khan, Bangladesh-Pakistan Thaw and a Regional Realignment" , *Modern Diplomacy,* 23 Şubat 2025, https://moderndiplomacy.eu/2025/02/23/bangladesh-pakistan-thaw-and-a-regional-realignment/ ;
Duygu Çağla Bayram, Hindistan-Bangladeş İlişkilerinde İyimser Olmak Zor: Toplumsal Kırılganlık Prizmasından Bakış, *Kriter, Ocak 2025 ,Yıl 9, Sayı 97,* https://kriterdergi.com/dis-politika/hindistan-banglades-iliskilerinde-iyimser-olmak-zor-toplumsal-kirilganlik-prizmasindan-bakis

[15] Moudud Ahmmed Sujan, Bangladesh Students Who Deposed PM Hasina form Party to Fight Elections", *Al Jazeera*, 28 Şubat 2025, https://www.aljazeera.com/news/2025/2/28/bangladesh-students-who-deposed-pm-hasina-form-party-to-fight-elections

[16] Saqlain Rizve, The Revival of Bangladesh-Pakistan Ties", *Lowy Institute,* 3 Şubat 2025, https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/contributors/articles/saqlain-rizve

[17] Saqlain Rizve, The Revival of Bangladesh-Pakistan Ties", *Lowy Institute*, 3 Şubat 2025, https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/contributors/articles/saqlain-rizve

[18] Safia Khan, Bangladesh-Pakistan Thaw and a Regional Realignment", *Modern Diplomacy,* 23 Şubat 2025, https://moderndiplomacy.eu/2025/02/23/bangladesh-pakistan-thaw-and-a-regional-realignment/

Yazar Hakkında :

Seyda Nur OSMANLI, 2015 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. 2021 yılında, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında "Kuşak ve Yol Girişimi: Cibuti ve Pakistan Örnekleri" başlıklı teziyle Yüksek Lisans derecesini almıştır. Osmanlı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Doktora Adayıdır. Çin dış politikası, Çin-ABD ilişkileri, Türkiye-Çin ilişkileri hakkında çalışmalarını sürdürmektedir. Osmanlı, AVİM Uygulamalı Eğitim Programı Koordinatörüdür. Ayrıca, AVİM Günlük Bülten'in Asya-Pasifik bölümünü hazırlamaktadır. Ekim 2024'den bu yana AVİM'de Misafir Araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Osmanlı, Mayıs 2026-Temmuz 2026 tarihleri arasında Erasmus+ Staj Bursu kazanarak, Bonn Üniversitesi bünyesindeki Center for Advanced Security, Strategic and Integration Studies (CASSIS) merkezinde Misafir Araştırmacı olarak staj ve araştırma faaliyeti yürütmüştür.

Atıfta bulunmak için: OSMANLI, Seyda Nur. 2026. "BANGLADEŞ: GÜNEY ASYA'DA DEĞİŞEN

ULUSLARARASI DENGELER." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2025 / 8. Mart 05. Erişim Kasım 21, 2026. https://avim.org.tr/tr/Analiz/BANGLADES-GUNEY-ASYA-DA-DEGISEN-ULUSLARARASI-DENGELER

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır